

FIGYELŐ.

Széljegyzetek az első Baumgarten-jutalmakhoz.

Eltelt már bőven a Baumgarten-alapítvány első jutalomdíjainak kiosztása óta a kötelező három nap — az ügy megszűnt esoda lenni, s most már a kritika is hozzászólhat az alapítvány szuverén kancellárjának, Babits Mihálynak, eljárásához. Hogy magasabb, tudományos és irodalmi szempontból helyesen történt-e a jutalmazottak kiválasztása, rászolgáltak-e eddigi munkásságukkal az évdíjra a kitüntetett írók, azt nem szabad híralat tárgyává tenünk, mert az alapítványnak miniszterileg jóváhagyott, nyomtatásban is megjelent *Alapító oklevele* utal a végrendeletre (I. §), s ez határozottan kimondja, hogy nem a tehetőség utólagos jutalmazása a kitüntetés célja, hanem új érdemek életrehívása. Ez a rendelkezés meglehetősen szabad kezet biztosít a kancellárnak, de megköti a mi kezünket: csak azt van jogunk vitatni, vajjon az irodalmi kurátor — ez Babits hivatalos címe — az alapítványtevő végrendeletének és az *Alapító oklevélnek* szellemében járt-e el. Lássuk.

Az alapítvány története közismert. Baumgarten Ferenc végrendeletében (1927 október 17) egész vagyonát a magyar irodalom fejlesztésére hagyta, oly módon, hogy a hatalmas vagyon tőkésítve alapítványul szolgáljon, s ennek évi kamataiból segélyeken kívül évdíjakkal jutalmaztassanak magyar írók. Az alapítólevél elkészítésével Babits Mihály író és Basch Lóránt ügyvédet bízta meg a végrendeletében Baumgarten, s ugyanőket tette meg az alapítvány kurátoraivá. Az alapítólevél elkészült tervezetét a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1928 július 7-én jóváhagyta, s az mint a *Baumgarten Ferenc irodalmi alapítvány alapító oklevele* nyomtatásban is megjelent.¹

Hogy milyen szempontból választandók ki a jutalmazásra érdemes írók, arra vonatkozólag az alapítólevélnek a végrende-

¹ Budapest, 1928. 8-r. 16 l.

lettel nem mindenben összhangzó rendelkezései egészen világosak. Magyar költőket és tudósokat („a szépirodalom és a tudományos irodalom művelőit“) kell évenként legalább 4000 P-nyi évdíjjal (12. §) kitüntetni, mégpedig nem a tehetségükért, hanem azért, hogy a komoly törekvésű, eszményi célokat szolgáló, jellemes írók — a végrendelet föltételül kötötte ki a megjutalmazandók szűkös anyagi viszonyait is! — anyagi helyzetük javulását fölhasználhassák eszményi céhú, a magyar irodalmat fejlesztő munkák megírására (2. és 4. §). Kurátor nem kaphat évdíjat (20. §), a kurátorok mellett működő *Irodalmi tanács* („Tanácsadó testület“) tagjai pedig csak kivételesen indokolt esetben (24. §).

Az idén Babits öt költőnek és öt tudósak juttatott évdíjat.² Az előbbiek: *Erdélyi József, Juhász Gyula, Szini Gyula, Tamási Áron, Tersánszky J. Jenő*, az utóbbiak: *Elek Artúr, Farkas Zoltán, Kárpáti Aurél, Osvát Ernő, Schöpflin Aladár*.

Az első föltűnő jelenség, amelyet a névsor önmagától, minden elemzés nélkül elárul, hogy ez a tíz író jóformán mind irodalmunk baloldali szárnyáról került ki — csak Tamási erdélyi, s Farkas Zoltán jobboldali író, de az utóbbit a szerenese sodorta közéjük: gyermekkori barátja volt az alapítvány-tevő Baumgarten Ferencnek. Hogy így jóformán az egész kitüntetett társaság egy irodalmi párt híveiből telt ki, az nines ellentétben az alapítólevél *betűivel*, de annál inkább ellenkezik a *szellemével*: arra vall, hogy a jutalmazottak kiválasztása nem a megkövetelt elfogulatlansággal történt, hanem határozott *tendenciával*. Amit mi vagy egy évtizede hirdetünk, s amit a túlsó partról mindúntalan tagadnak, azt, hogy irodalmunk kettészakadt, Babitsnak ez az ítékezése napnál világosabban igazolja: az évdíjjal esupa baloldali író, a Nyugat irányának híveit tüntette ki, s féltő gonddal vigyázott, hogy jobboldali ne kerüljön közéjük a nem mellőzhető Farkas Zoltánon kívül. Vagy talán azt akarja ez az ítélet jelenteni, hogy jobboldali irodalom nines, s amit a nemzeti szellemű, hagyománytisztelő, konzervatív írók adnak, az Babits szemében nem irodalom — se nem költészet, se nem tudomány?

A másik föltűnő körülmény, hogy a tíz jutalmazott közül kettő (Osvát és Schöpflin) tagjai a *Tanácsadó testületnek*, noha

² Az évdíjakon kívül kiosztottak segélyeket is. Mivel azonban a segélyezett írók teljes névsorát nem közölte az alapítvány kuratóriuma, a kérdésnek a segélyezést illető részével ezúttal nem foglalkozom.

a szabályok határozottan tiltják tanácslagok jutalmazását. A kancellár nyilván azzal menti eljárását, hogy „kivételesen indokolt esetben“ eltérhet a szabálytól. Nekünk ugyan nem tartozik felelősséggel Babits, de az alapítólevél 28. §-a értelmében a vallás- és közoktatásügyi miniszternek igen: nagyon szeretnők tudni, mik voltak ezek a kivételesen kényszerítő okok, amelyekkel a miniszter előtt a kurátor igazolta e két tanácslag jutalmazását. Mi a legszorgosabb vizsgálattal sem tudtuk fölfedezni ezeket az „indokokat“.

Mélyebbre nézve, a kitiüntetettek érdemét és jelentőségét kellene fontra teüni, de mivel Babits alkalmazkodott a végrendelet utasításához és a *tehetséget* nem tette a kiszemelés kritériumául, ejtsük el ezt a szempontot. Ne foglalkozzunk tehát az őt *költővel*, mert a költészet körében az értékelés alapja, az esztétikum, mindig rejt magában szubjektív elemeket, s p. o. az én véleményemmel szemben teljes joggal hivatkozhatnék Babits magáéra: én Szinit és Tersánszkyt jelentéktelen íróknak tartom, akik eddigi elég hosszú működésük alatt semmi jelét sem adták annak, hogy eszményi célokat szolgálnak s a nemzeti irodalom fejlesztésével törődnek — Babits őket nyilván kitűnő vagy legalább is jó íróknak tartja s hiszi, hogy ha a multban nem, majd a jövőben „emelni fogják a magyar irodalom színvonalát“. Juhász Gyulát a közfelfogás értékes költőnek tartja, Erdelyit és Tamásit biztató ígéretnék: majd eldől, beváltják-e, anyagi gondjaiktól megszabadulva, a hozzájuk fűzött reményeket, megírják-e majd azt a művet, amely „emeli az eszményi célokat szolgáló magyar irodalmat“ (2. §).

Sokkal jobban érdekel bennünket, mint a tudomány egyik ágának, a magyar irodalomtörténetnek művelőit, a kitiüntetett írók másik csoportja, akik a magyar tudományosság terén szerzett (vagy csak szerzendő) érdemekért kapták az évdíjat, tehát Babits *tudósai*. Velük már inkább meggyűlik a bajunk, s ebben a kérdésben nem rejtjük véka alá véleményünket, mert itt már szilárdabb talajon állunk. Hogy X vagy Y úr mint tudós komoly, eredményes, értékes munkát végez-e, arról lehetnek esetleg eltérők a vélemények, de hogy tudós-e egyikük vagy másikuk, az alig lehet vita tárgya. Vannak objektív kritériumok a kérdés eldöntésére: tudományos folyóiratok, amelyek közlik X és megbírálják Y úr műveit; a két Akadémia és egyéb tudományos társulataink, amelyek tagjaik közé választják őket vagy

kiadják műveiket; egyik-másik tudomány terén rendszeres összeállítások is számon tartják a végzett tudományos munkát — így, még ha kikapcsoljuk is a módszerességet, mint a szakemberek szemében a tudományosságnak meggyőző bizonyítékát, akár a laikus is eligazodhatik abban a kérdésben, megillet-e valakit a tudós jelző. Ezen az alapon Babits névsorában az egyetlen író, akit tudósna vehetünk, Schöpflin, s tudósna indult, de csakhamar egészen a kritika síkjába lendült át, Farkas Zoltán. Schöpflin is elsősorban kritikus, de e téren is, a multra vonatkozólag is, vannak nagyobb szabású, összefoglaló dolgozatai és mélyreható, tudományos jellegű fejtegetései — kitüntetését megnyugvással fogadjuk mi is, noha más szemmel nézzük irodalmunk multját és jelenét, mint ő. S valóban Schöpflin és Farkas azok, akiknek nevével a tudomány organumaiban találkozhatunk: mindkettő műveit ismertették a tudományos folyóiratok, s Farkas egyik műve akadémiai dícséretet nyert, Schöpflin pedig egyideig választmányi tagja volt egy tudományos társulatnak, éppen a miénknek, a *Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak*. A többiek neve azonban semmiféle tudományos organummal kapcsolatban eddig még nem bukkant előnk, ők pusztán kritikusok és essayisták.

Úgy tudjuk, bár erre írásos bizonyítékunk nincsen: Babitsék kimondották, hogy az essayistákat és a kritikusokat is tudósoknak tekintik. Van-e jogosultsága ennek az álláspontnak, amely a tudományos irodalom fogalmát a napi kritikára is kiterjeszti, vitás, de fogadjuk el. Csakhogy a kuratórium nem állott itt meg, hanem egy nagy lépéssel tovább ment és a jutalmazott tudósok sorát *pusztán* kritikusokból és essayistákból válogatta össze s ezzel akarva-akaratlanul dokumentálta, hogy az igazi magyar tudományos világot éppúgy nem becsüli semmire, mint ahogy a jobboldali irodalmat nem, — magyar tudomány számára nincsen, a tudományal foglalkozó sok ezer magyar író között egyet sem talált, akit az alapítvány szellemében kitüntetésre érdemesített volna.

Babitsnak tudósská előléptetett essayistáiról, Elek Artúról és Kárpáti Aurélról, nem akarok bírálatot mondani, de Osvát Ernő megjutalmazását nem hagyhatom szó nélkül. Tudományos téren kifejtett munkássága alapján jutalmat kapott az a szerkesztő, akinek a rendelkezéseimre álló forrásokból egyet-

ten értekezését vagy tanulmányát sem tudom kiásmi,³ könyv-írásra gondolni pedig Osváttal kapcsolatban megbocsáthatatlan merészség. Tudományos könyv terve talán meg sem fordult még Osvát képzetvilágában! Kritikái sem lehetnek valami nagy számmal, még kevésbbé akad közöttük jelentős, én leg-alább sohase hallottam, hogy valamilyen bírálata figyelmet keltett volna. De Brutus mondja, hogy Caesar nagyokra tört — s Babits mondja, hogy Osvát tudós! Nem hiszem ugyan, hogy rajta kívül elhinné valaki — talán maga Osvát sem — de legyen! S ez nemesak az én véleményem. A *Magyar irodalmi lexikon* című nemrég megjelent szakmunka, amely minden apró-cseprő íróat beleiktat betűrendes anyagába, nem ismeri ezt a nevet: Osvát Ernő, ilyen nevű író nem szerepel benne!

És ez az Osvát Ernő volt az, akinek kedvéért széttörte Babits az alapítólevél kereteit, akit mint tanácsstagot, kivételes indokolás alapján (?) megjutalmazott! Az előbb említettem, hogy ezt a kivételes elbánást megokolni nem lehet. Objektív érvekkel, tudományos érdemekkel nem is, de azért Babits akciójának rúgójára könnyű rámutatni: Osvát a Nyugat szerkesztője. Hogy mi volt, s mi most is a Nyugat Babitsnak, s mi Osvát a Nyugatnak, az közismert, s így a jutalmazás ténye és oka között fönnálló kapcsolat kulcsát kezünkbe adja a jutalmazó és jutalmazott személyes viszonya: amivel Babits, a Nyugat főembere, tartozik Osvátnak, a Nyugat másik főemberének, azt nobilis gesztussal, még az alapítólevél megsértésével is, megfizeti Babits, a Baumgarten-alapítvány kúrátora, Osvátnak, az alapítvány kitüntetettjének. Ha ez nem elfogultság és pártoskodás, amit Baumgarten végrendelete olyan nyomatékosan tilt, akkor nincs elfogult és pártoskodó ember a magyar irodalom berkeiben.

Mindez azonban, s nemesak Osvátnak, hanem essayista társainak kitüntetése is, több pusztán pártoskodásnál és sokkal többet nyom a latban, mint a költők kitüntetésében jelentkező egyoldalúság. Ez a legsúlyosabban beleütközik az alapítvány szellemébe. Az örökhatyó lelkében, amint már említettem, egy

³ Csak a mindenki kezeügyébe eső forrásmunkákat említve: Pintér kézikönyve (II : 408) nem is az írók között, hanem az *irodalmpolitikusok* között említi; a *Pallas Lexikon* pótkötete (XX : 736—737) említi kritikáit, de egyetlen egy címet sem közöl; Várkonyi Nándor nagyterjedelmű munkája (*A modern magyar irodalom*; év n., 1929) csak szerkesztői munkásságáról szól s gazdag repertórium számára egyetlen róla vagy tőle írt cikket sem tudott fölhajszolni; a Napkelet *Lexikonában* nincs Osvát címző.

gyönyörű gondolat formálódott ki: nagy vagyonát arra szánta, hogy kamataiból felerészben komoly, képzett, hivatott tudósok gondtalan megélhetést nyerve, szellemi erejüket hasznos, értékes művek megírására fordíthassák. (*Alapító oklevél* 1. §.) Gondoljuk el, milyen szép lett volna, ha egy szerény, vagy éppen szegényes javadalmú középiskolai tanár, aki magánórák adásával kénytelen erejét, egészségét emészteni, hogy el tudja tartani családját – mondom, ha egy ilyen tudományosan képzett és tudományos szellemű tanár egypár évre megszabadul a léleksorvasztó anyagi gondoktól és megírhatja azt a könyvét, amelyet pihenő perceiben kitervelt! Nemesak tudományos ambícióját elégíti ki – esetleg megalapozza tudományos karrierjét is – hanem szolgálatot tesz a tudománynak is: kitölti tudományágának egy régen érzett hiányát. Hány igazi tehetség süllyed el a mindennapi kenyérért folytatott bajszo sivárságában – megmenteni egy esemőt közülük a tudomány, a nemzet javára valóban nemes, nagy gondolat!

Ezt az eszményi célt akarta Baumgarten Ferenc megvalósítani, ezt kellett volna Babitsnak előmozdítani. E helyett pályánk delelőjére érkezett – vagy azon már túl is jutott – írókat jutalmazott, akik azzal a bizonyos „nemzeti irodalmunkat fejlesztő mű”-vel még mindig adósak. Schöpflin és Farkas Zoltán tehetsége és képzettsége jogos alapot ad annak a reményünknek, hogy a nekik biztosított nobile otium idején megírják ezt a nagy tudományos munkát – de ki merné még csak föltenni is ugyanezt Osvát Ernőről? Attól várjunk tudományos művet, aki írásban seha nem művelte a tudományt, aki még egy nyúlfarknyi értekezést sem írt, noha már belefordult életének hatodik tizedébe?

Schöpflin és Osvát éppúgy a Nyugat emberei, mint Elek Artúr és Kárpáti Aurél: a tudósok kitüntetése terén is éppúgy a legridegebb irodalmi pártpolitikát érvényesítette Babits, mint a költők megjutalmazásában. Sőt eljárása itt még sokkal súlyosabb megítélés alá esik. Ám nézze le ő a jobboldali szép-irodalmat s a költészet fogalmát korlátozza egészen a maguk irányára – de a Nyugat tanulmányait és kritikáit tekinteni egyedül magyar tudományosságnak, az egészen abszurd álláspont. Tudomány-e egyáltalán, amit ők csinálnak, azon nem vitatkozom, de hogy az igazi magyar tudomány, az, amelyre Baumgarten gondolt, nem a Nyugat évfolyamaiban van letéve.

s az a tudomány, amelyet a Nyugat körén kívül álló tudósok csináltak, százszorta, ezerszerte föbbet tett a „nemzeti irodalom fejlesztésére“, mint Babitské, az bizonyos.

Igy, mint az életben annyiszor, megismétlődött Horatius meséje a vajúdó hegyekről: az a nagyszabású koncepció, amely az alapítványtevő lelkében élt, Babits gyakorlatában kiesinyessé torzult. Nagy, eszményi célok helyett a pártpolitika célját szolgálja, a nemzet érdeke helyett egy baráti körét, egy folyóirat szűk keretein belül. Úgy illett volna, hogy az alapítványi évdíjak kiosztása egy országra szóló, nemzeti jelentőségű ünnep legyen — s lett a Nyugat ünnepe, egy kis írócsoport magánügye, amelyhez a nemzet egészének nincs köze. A Baumgarten-alapítvány Babits ítékezésével megszűnt az lenni, aminek Baumgarten szánta, és mi mindannyian reméltük: már nem közműveltségi tényező, a nemzet irodalmi életének szerve — alig több Babits egyéni akciójánál.

Az évdíjakért eddig Babitsot tettem felelőssé. De vajjon ő viseli-e valóban a felelősség súlyát — hiszen működik mellette az ú. n. *Tanácsadó testület*. Nincs-e annak is része a döntésben? Milyen jogon hártottam el arról a felelősséget? Nem vagyok beavatva a határozat létrejöttének körülményeibe, de a logika és pszichológia, egyetlen segédeszközeim, kétségtelen bizonyosságá emelik azt a föltevésemet, hogy a döntés pusztán Babits műve. Nem ismerem a *Tanácsadó testület* összetételét, csak annyit tudok, hogy elnöke *Ambrus Zoltán*, s tagjai között ott vannak *Voinovich Géza* és *Székfü Gyula*: lehetetlennek tartom, hogy ez a három főnök izlésű és biztos ítéletű, elfogulatlan és higgadt író, mindannyian a maguk sajátos munkakörében kitűnő egyéniségek, belenyugodtak Babits döntésébe: lehetetlennek tartom, hogy ne emelték volna föl szavukat ez ellen az egyoldalú, pártoskodó, tudományos szempontból semmiképen nem igazolható ítélet ellen. Megtették mindenestre, de még tiltakozásuknak sem lett volna semmi nyomatéka, mert az *Alapító oklevél* 24. §-a szerint a kúrátor⁴ „a (juttalmazandó)

⁴ Az *Alapító levél* szerint ugyan a kurátorok döntenek, s nem maga az irodalmi kurátor egyedül. Ennek a rendelkezésnek elmeletben nincs sok értelme, mert hiszen író-kurátor mellett, akit az oklevél 15. §-a *irodalmi végrehajtónak* nevez, s számára tartja fenn az irodalmi kérdések irányítását (17. §), a jogász-kurátor pusztán az *alapítványi ügyvivő* szerepét látja el, s hatásköre elsősorban a vagyoni kérdések intézése (17. §); a gyakorlatban meg éppen elhalványodik a jogász-kurátornak, az irodalommal aktíve nem foglalkozó Basch Loránt ügyvédnek szerepe Babitsé mellett.

írók kiválasztásában a tanácsadó testület véleménye nem köti". A kúrátor egészen a maga esze szerint járhat el, nem korlátozza senki — ezért mondtam fentebb, hogy szuverén. Tehet, amit akar, nincs aki útját állja.⁵

De ha ez így van, akkor a *Tanácsadó testületnek* nincs semmi szerepe és semmi jelentősége, tagjai pusztán statiszták a kúrátor mellett, még pedig, s ez súlyosbítja helyzetüket, maguktól a kúrátoroktól kinevezett statiszták: négyet az irodalmi, négyet a jogász-kúrátor nevez a testületbe. Hát nem fölháborító, sőt vérlázító-e, hogy a magyar szellemi életnek olyan kiválóságai, mint Ambrus, Voinovich és Szekfű, ezek a vezetésre hivatott elmék, statisztáskodásra kényszerülnek Babits mellett, aki maga is tudós elme ugyan, képzett és nagyműveltségű író, de tudományos téren mégsem ér föl hozzájuk.

Még csak egy tanulságot akarok levonni a Baumgarten-alapítvány ezévi díjkiosztásából, azt, hogy irodalmi kérdésekben a diktatúrának nincs jogosultsága. Egy emberre bízni egy sokmillió alapítvány sorsát, korlátlanul rendelkezésére bocsátani kamatait végzetes könnyelműség s óhatatlanul megbosszulja magát. Még ha a diktátor teljesen elfogulatlan, irodalmi pártokon fölül álló, irányoktól független ember, akkor is ki van téve az egyéni rokon- és ellenszenv hatásának, ítélezés közben érzelmei akaratlanul is belejátszanak az értelem munkájába. Menyivel inkább megvesztegetik és félrevezetik ezek a szubjektív tényezők Babits ítéletét, aki határozott pártember, egy egész irodalmi irányzat feje, azonkívül, amint éppen mostani döntése igazolja, a legnagyobb mértékben elfogult. Aki Osvát Ernőt évdíjjal tüntette ki, az nem hivatott a diktátori szerepre!

Úgy érzem, hogy ezen az állapoton segíteni kell, s az 1929. évi döntésnek nem szabad a jövőben megismétlődnie.

Két módja volna a segítségnek.

Az egyik, a természetesebb és gyökeresebb, de nehezebb: megváltoztatni az *Alapító oklevelet*, annak három pontját együtt, vagy egymástól függően, megigazítani, még pedig:

⁵ Egyetlen egy módja volna a *Tanácsadó testületnek* tiltakozni a kúrátorok döntése ellen: abban az esetben, ha valamelyik írónak az évdíjban való részesítését az alapítólevél rendelkezéseivel „merőben ellenkezőnek” tartja, észrevételt tehet a minisztériumhoz, de csak mint testület s csak akkor, ha a nyolc tag közül legalább ötnek ez a véleménye. Hogy ennek a sajtóosan és furfangosan kieszelt módozatnak nincs gyakorlati jelentősége, nem kell mondanunk.

1. a döntést egy író, a kúrátor (illetőleg kúrátorok) helyett a *Tanácsadó testületre* bízni;

2. a *Tanácsadó testületet* ne a kúrátorok nevezzék ki, hanem éppúgy, mint a gazdasági ügyek vezetésére befolyó *Alapítványi tanácsot*, független testületek vagy kormányzati szervek;⁶

vagy ha az első követelés megvalósíthatatlan, legalább

3. a *Tanácsadó testület* minden tagjának legyen joga „észrevételt tenni“, helyesebben: tiltakozni, a döntések ellen.

A másik mód könnyebb, nem is követel semilyen szabályváltoztatást, de nem igazi segítség, csak ellenszer: a vallás- és közoktatásügyi minisztérium éljen az *Alapító oklevél* 28. §-ában biztosított jogával, s minden olyan esetben, amikor egy-egy döntés az „alapítólevél rendelkezéseivel merőben ellenkezik“, semmisítse meg a kúrátorok határozatát.

Nagyon szeretnők, ha ezek az „észrevételeink“ nem maradnának pusztába hangzó szavak, s Baumgarten Ferenc nagy-lelkű és monumentális alapítványát bele lehetne állítani annak a nemes célnak szolgálatába, amelyre tisztán látó, eszényi gondolkodású alapítója szánta.

Császár Elemér.

Egy bírálát bírálata.

A „csillagos cikkek“ írója egy irodalmi kérdésben ugyan csak elveti a sulykot. Szabó Lászlónak a Pesti Naplóba írott „csillagos“ cikkei tagadhatatlanul éles szemről, a politikai és társadalmi viszonyok eleven megértéséről tanuskodnak, de gyakran másról is.

A Pesti Napló 1928 november 30-i számában az irodalomról, az irodalomtörténetről és annak tanításáról vannak mondanivalói.

Azt írja, hogy Toldy Ferenc, nagy becsületes igyekvésében, minél terebélyesebbé akarta tenni régi irodalmunk családfáját, ez pedig azzal a szomorú eredménnyel jár, hogy „derék tanáraink szemében íróvá lett mindenki, akitől valaha egy könyv vagy akár csak egy füzetecske is nyomtatásban megjelent“. Túl-

⁶ Az *Alapítványi tanács* egyik tagja hivatalból az, azonkívül hivatalos személy is (a közalapítványi kir. igazgató); a másikat a Magyar Nemzeti Bank főtanácsa választja; a harmadikat a két előbbi tanács tag választja a Baumgarten-család tagjai közül (25. §).

zásnak is sok! Ha csak egyetlen ilyen tanára akadna a magyar irodalomnak, nem volna szabad tanítania. De irodalmi tankönyveink is ennek az ellenkezőjére figyelmeztetnek, ha egy kis összehasonlítást teszünk: kiket tanítunk és kiket csoportosít id. Szinyeyei hatalmas kiadványa. „És aki sokat írt, az nagy író lett” – írja. Ugyan, kiviláglik-e ez bármelyik irodalomtörténetünk tanításából? Kár az ilyen látszat-igazsággal megtéveszteni az olvasót s olyan tudomány ellen hangolni, amelynek területére a bíráló ezúttal is csak a kerítés hasadékein át pillantott.

Azt is írja, hogy nincs az a Mussolini, ki a maga körében úgy diktált volna, mint Toldy Ferenc. Ugyan! Toldy Ferenc gigászi munkát végzett, de nem diktált; tudományt teremtett s a szomjas elmék szívesen fogadták. Csak egy emberöltő kellett, hogy Gynlai Pál értékelései új utakra világítsanak. Így diktált Toldy!

Szabó László soraiból az is kiderül, hogy Beöthy Zsoltot Rákosi Jenő sikere esábította az irodalom útjára. Sógorság nélkül Beöthy Zsolt nem lett volna Beöthy Zsolttá. Hogy nem tudtuk ezt eddig! Szabó László szerint Beöthy sem tudott szabadulni Toldy hatásától. A tény az, hogy klasszikus becsű irodalomtörténetének történeti mozzanataiban számos adatot merített ugyan Toldyból, de ítéleteiben, méltatásaiban, esztétikai eszmékedéseiben hatalmas haladást mutat Toldy után.

A esillagos író keserőséggel gondol arra, hogy *magottában*, tanuló korában Beöthy könyve a vadon rengetegét tárta fel, a sok fától nem látta az erdőt, hogy az irodalom fogalma elhomályosodott előtte. Mi, akik *tanultuk* Beöthy irodalomtörténetét, vallomást tehetünk arról, hogy új világot villantott elénk; nem bozótnak mutatta az irodalmat, hanem virágoskertnek.

Ki győzné Szabó László minden kijelentését tühegyre venni? Igaz-e, hogy a *Képes Irodalomtörténet* írói közül mind-egyik „a lehető legnagyobb” írónak tette meg azt, akivel foglalkoznia kellett? Aki ezt a munkát alaposan ismeri, ilyet nem állíthat.

Szerény kívánsága a esillagos írónak az is, hogy a múzeumba való irodalommal ne bajlódjunk az iskolában. Soraiból kitészik, hogy Jósikát és Keményt is a múzeumba utalná. Ne nézzük Rafael vagy Hogarth képeit, ne gyönyörködünk az antik szobrokban, a jáki teuplom stílusában, hányjunk fityyet Gluck zenéjének, mert ma másként festenek, faragnak, építenek és zenél-

nek. Az *Umwertung aller Werte* jelszavával ajkunkon induljunk a mult kineseinek múzeumositására! Mintha eddig nem *tudtuk* és nem *tudattuk* volna, hogy vannak muzeális jellegű írás-művek! Szabó László azonban olyan írók múmiásítását ajánlja, — ezt is az irodalomtörténetírók kirekesztésével, — akik eleven erői voltak a magyar szellemi életnek, kiknek értékét esztétikai vizsgálódás, kritikai latolgatás állapította meg, de akik nem irnak a mai írók modorában.

Bizonyára nem csupán a magam álláspontját fejezem ki, mikor tiltakozom az ellen, hogy felhasználva a más téren való jelességgel kiérdemelt népszerűséget, bárki is olyan szellem kibebbítésére vállalkozzék, amely munkakörétől messze esik s olyan elvek alapján igyekezzék változást előidézni, amelyek egy-egy erősebb fúvásra szappanbuborék módján oszlanak tova.

E. O.

Középiszkolai értesítők irodalomtörténeti értekezései.

Az 1927—1928. iskolai évről kiadott középiszkolai értesítőekben több értekezés jelent meg a magyar irodalomtörténet köréből.

Gál János: Irodalomtörténetírásunk a válaszüton. (Pesterzsébeti állami Kossuth Lajos-reálgymnázium.) Rámutat arra, hogy az irodalomtörténetírás fejlődésében időnkint különböző új célok merülnek föl s mikor a kitűzött célt elérték, szükségképen megint új cél születik. Korunk az enciklopedikus feldolgozás és a szintézis kora. A jövőben az irodalomtudományra nem vár más, mint amin az orvostudomány már keresztülment: a specializálódás. A szerző számos értékes gondolatot vet fel fejtegetései közben.

Magasi Artúr: A modern magyar irodalom ismertetésének kérdése a középiszkolai oktatásban. (Győri szentbenedekieudi Czuczor Gergely-gymnázium.) Érett pedagógiai gondolkodásra s helyes irodalmi látásra valló értekezés arról, hogy a fejlődő diákléletet hogyan neveljük az irodalom segítségével. Csak az az irodalmi nevelés életképes és alapjában el nem hibázott, amelynek céljai közé tartozik a mai irodalom megértése is. Mivel a középiszkolák egy részében a legújabb irodalomról semmit sem hall az ifjúság, azért a teljes tájékozatlanság bizonytalan mohóságával habzsolja a XX. század irodalmát. Ha a középiszkolai nevelés nem akar meddő erőlködés lenni s nem akarja kitenni az ifjúságot a hirtelen átalakulás veszélyének, foglalkoznia kell a modern magyar irodalommal. Ez annál is inkább szükséges, mert a középiszkolán kívül nagyon kevés embernek jut alkalom erre.

Jankovits János: Gyöngyösi hatása Kőszeghy Pálra. (Jászberényi áll. József nádor-reálgymnázium.) Az értekező bebizonyítja, hogy Gyöngyösi István hatott Kőszeghy Pálra, még pedig nemcsak Kemény Jánosával, hanem még nagyobb mértékben Murányi Venusával. Ez a hatás főképen az isteni beavatkozás alkalmazásában, az elméledő és fabulás kitévésekben, a különböző leírások alkalmazásában mutatkozik. Legügyesebb Kőszeghy a leírásokban.

Ilyenkor mintha kicserélődnek a tolla. A lovak rajzolásával és a vadkaszat festésével felül is múlja Gyöngyösit.

Molecz Béla: *A nyelvhajtás korának nyelvészpítő törekvései.* (Szentesi állami Horváth Mihály-reálgimnázium.) Kazinczy Ferenc és társa szepiteni igyekeztek az irodalom nyelvét s ezzel nagy hatást gyakoroltak a közbeszédre is. Ez a hatás vetekszik Széchenyi Istvánnak politikai és társadalmi hatásával. A nyelvészpítő törekvésekre nézve számos egykorú adatot nyújt a szerző.

Mály Ferenc: *Petrarca hatása Kisfaludy Sándorra.* (Szegedi állami Klauzál Gábor-reálgimnázium.) Egybeveti a két költő szövegeinek számos egyezését, néhány újabb adatot nyújtva az eddig kimutatott átvételkehez.

Majoros Béla: *Fazekas Mihály, a költő. Loras Rezső: Fazekas Mihály, a botanikus.* (Debreceni állami Fazekas Mihály-reáliskola.) Az érdemes munkásságú író emlékének megújítása. A Magyar Fűvészkönyvet jól ismerték a régibb magyar írók is, így Tompa Mihály, Arany János, Jókai Mór.

Bodó Jenő: *Arany János levele.* (Curgói ref. Csokonai Vitéz Mihály-reálgimnázium.) Közli Arany Jánosnak Lónyay Menyhérthez intézett levelét 1876 május 2-áról. A rövid levél ajándékképpen került az iskola kéziratái közé.

Horváth Endre: *P. Szathmáry Károly.* (Pápai ref. gimnázium értesítője.) Az egykor sokat emlegetett regényíró életének és munkásságának ismertetése. Eddig mindössze egy nagyobb tanulmány szolt erről a tárgyról: Kovách Béla munkája: P. Szathmáry Károly élete és művei, Kolozsvár, 1911.

Dongó Orbán: *Sajó Sándor hazafias úrája.* (Budapesti állami Szent-László-reálgimnázium.) Sajó Sándor a ma élő legnagyobb magyar költők közt foglal helyet. Legtöbbször a magyar hazafias érzés szólal meg lantján. E nemben halhatatlan versei vannak. Legkedveltebb műfajai: az elégia és az óda. Ez utóbbiban Berzsenyiig és Vörösmartyig emelkedett. Egész költészete emelkedett művészet. Jellemképző és nemzetnevelő értéke felbecsülhetetlen.

Biczó Ferenc: *Az elszakított Erdély és Felvidék irodalmi élete.* (Kaposvári egyesületi leányliceum.) Az ifjúság számára hazafias lendülettel ismerteti Reményik Sándor, Aprily Lajos, Gyallay Domokos, Berde Mária, Gulácsy Irén, Szabó Mária és Mécs László irodalmi munkásságát.

Szetei Endre: *Ady és az iskola.* (Újpesti állami Könyves Kálmán-reál-gimnázium.) Felel arra a kérdésre: lehet-e Ady Endre költészete a nevelés tényezője? Felfogása szerint immár az iskolában nem lehet Adyról hallgatni, sőt az sem elég, ha csak felszínesen érintjük őt. Hiába minden jóakarató tiltakozás: Ady már bevonult az ifjúság közé. Mennyiben hat Ady nevelően az ifjú lélek kialakítására? Mit kezdhet az iskola Ady költészetével? Melyek a rügyező emberlélekekhez szóló Ady-versek? Itt vannak elsősorban Isten-versei. Ha valaki őszinte elmélyedéssel olvassa Adyt, észre kell vennie a lolkében bujkáló és verseiben vonagló tietza szándékot. Ady másik verscsoportja, mely a magyar ifjúság szívét elemi erővel ragadja magához: a hazafias költemények sora. „Sok-sok vád és ócsárlás botránykövei voltak ezek. S hogy miért, ma már alig értjük meg... Fontos az, hogy a magyar bűnök csakugyan meg voltak Ady korában s ő igazságot beszólt; s még fontosabb az, hogy éppoly igaz, fájó, gyöttrődő magyar szívből, éppoly égő fajszerelemből fakadt minden önkínzás, ének, mint halhatatlan elődeinél... Ha Ady hazafias költészetének a szívverésére tesszük a füllünket s nem csupán a korabeli politikum nyers protuberanciáit vagy személyes ellenségeinek szóló ripoztjait mérlegeljük:

bizony másképen tűnik fel nekünk a hazafias Ady, mint azelőtt... Sárral is megdobálta nemzetét, az igaz, de ez a sár a próféta-lelkek tisztító sara... Ha így nézzük Adyt s hazafias költészetét, akkor érezzük, hogy az iskola nem hallgathat róla. Mert a költői szépség mellett nemzeti érték, nevelő hatás is sugárzik belőle. A háború előtti magyar múlt pedig Ady költészetében tükröződik legmeggrázóbb igazsággal, szinte prófétai fenséggel. Ady költészete az iskolának kényes igényeit is magas fokon kielégíti, ha nem is minden irányban. Csak meg kell érteni az ő komor fenségű kinyilatkoztatásait."

Ezzel szemben *Melich János* egyetemi tanár, a szarvasi gimnázium felügyelője, így nyilatkozik Ady költészetéről 1926 június 27-én tartott beiktató gyűlési beszédében (Szarvasi ág. hitv. ev. gimnázium értesítője. 1925—26. iskolai év.): „A tanár ne csak szaktudós, hanem jellem is legyen, akit a serdülő ifjú példaképül vesz. Sokszor tapasztaljuk, hogy egy-egy tanulóknak megtetszik a tanár egy-egy külsősége, így pl. megtetszik a betűvetése s mindent elkövet, hogy hasonló betűket vessen, vagy a hajviselete s azt utánozza, és sok más. Így van ez a lelkielnél is, csak hogy e téren a hatás megindulása tudatalatti és sokszor alig analizálható. A tanár egyénisége tehát az iskola fundamentuma. Elsőrendű fontosságú tehát, mi a tanár szaktudása, mi a jellege, milyen az életfelfogása, mi az élet-ideálja, világnézete. Sohasem fogok túrni olyan életfelfogást, olyan tanítást, amely a hazafiság, a vallás, a jó ízlés és a jó erkölcs ellen vét. Nem ok nélkül mondom általánosságban e szavakat, nem ok nélkül azért, mert ma vannak tendenciák, amelyek egy nagy magyar zseninek. Ady-nak destruktív és dekadens költészetét az iskolába akarják bevinni. Ha e költő szelleme iskolánkba belészkelődne, akkor ránk is alkalmazható majd az a nyilatkozat, amelyet egy francia akadémikus Heine összes munkáinak elolvasása után tett, mondván: *Ha a németek rálóban szobrot emelnek Heinének, akkor a franciák ugyanazon a napon elbocsáthatnak egy hadtestet.* Ha nálunk az Ady-kultusz belopózik tanáraink gondolatvilágába s vele az iskolába, akkor soha nem kerül vissza Máramaros és Erdély sája, a Tátra fenyve, Gümör vasa."

Elhúnytak.

ÁLDOR IMRE ny. gimn. tanár, szül. Budapesten 1838-ban, megh. Újpesten 1928 dec. végén. — 1861—64. a székesfehérvári és egri cisztercita gimnáziumoknál működött, majd kilépve a rendből, Budapesten telepedett meg s egy ideig tisztán az irodalomnak élt. Mint főmunkatárs szerkesztette a Magyarország és a Nagyvilágot és a Divatot, majd a Föv. Lapok főmunkatársa volt. 1879-ben áll. szolgálatba lépett s 1909 ig mint tanár Temosvárt Székelyudvarhelyen, Besztercebányán és Cegléden működött. Tárcaí és elbeszélései az 1860-as évek óta Vachot Imre és Vas Gereben képes vállalatában. Segédszerkesztője volt az Egri Postának, majd a Hölgydivatlapnak, munkatársa a Bécsi Híradónak, a Kritikai Lapoknak és a Kalauznak. Szerkesztette a Történelmi könyvtár c. népszerű füzetes vállalatot, melynek 38 füzetét maga is írta, egy egész sereg naptárat s különböző vidéki lapokat. Szépirodalmi munkái: *A Clémenceau-pör.* Regény. Irta: Alexandre Dumas fils. Ford. Pest, 1866. — *A forradalom költészete.* (Anthologia.) U. o. 1867. — *Arany-furulya.* Dalok és elbeszélések az 1848—49. szabadságharc

idejéből. U. o., 1868. — 1793. *vagy a polgárháború*. Regény. Irta: Victor Hugo. Ford. György Aladárral. Bp., 1874. (3 köt.) Álneve Cassius.

BAÁN ENDRE dr. jur., ny. főispán, szül. Ivánban (Sopron m.) 1855 nov. 24., megh. Sopronban 1928 nov. — 1876—83. szerkesztette a Sopron c. lapot.

DEZSÉRI (Horvát) GYULA színész, megh. Budapesten 1928 dec. 5-én. 76 éves korában. — A kolozsvári Nemzeti Színház örökös tagja volt. 1920 óta Budapesten élt, mint a Renaissance-Színház tagja. Visszaemlékezései a Magyarországon.

EXNER ERNŐ festő és író megh. 1928 novemberében 31 éves korában.

KARÁCSONYI JÁNOS dr. teol., e. püspök, a M. Tud. és a Szt. István akadémia r. tagja, szül. Gyulán 1858 dec. 15., megh. Nagyváradon 1929 jan. 1. — 1898—1904. a budapesti tud. egyetem theologiai karán az egyház-történet r. tanára volt. Számos történeti és genealógiai tanulmányt írt, főleg az Árpádok korából. Főbb önálló történeti munkái: *Szent Gellért élete és művei*. Bp., 1887. — *Békés vármegye története*. Gyula, 1896. (3 köt.) — *A magyar nemzetségek a XIV. sz. közepéig*. U. o., 1900—1903. 3 köt. — *Szent István király élete*. U. o., 1904. — *A székeleyek eredete és Erdélybe való letelepülése*. U. o., 1905. — *Magyarország egyháztörténete*. Nagyvárad, 1906. (2. kiad. 1915.) — *A magyar nemzet történeti jogu hazánk területéhez*. U. o., 1916. — *Szent Fcrenc rendjének története Magyarországon 1711-ig*. Bp., 1922—24. 2 köt. — *A magyar nemzet őstörténete 896-g*. Nagyvárad, 1924.

KEMECHEY LÁSZLÓ sajtó-attaché, szül. Budapesten 1898 nov. 7., megh. Rómában 1928 nov. 15. — K. Jenő író fia. Munkácson végezte a gimnáziumot, azután katona lett. A világháború után a B. Hírlap, majd a Nemzeti Ujság munkatársa volt.

LÉVAY EDE dr., e. tanker. főigazgató, szül. Nagyváradon 1864 apr. 18., megh. Budapesten 1928 dec. 30. — Az 1880-as években több műfordítása jelent meg a Családi Lapokban és az Ország-Világban.

MARTON MANÓ hírlapíró, szül. Kaposvárt 1874-ben, megh. Budapesten 1928 dec. 23. — Az 1890-es évek közepe táján lépett föl verseivel, melyek a Hétben jelentek meg. 1897 óta Nagyváradon élt, mint különböző ottani lapok belmunkatársa. Legutóbb a Nagyvárad Estilap fel. szerkesztője volt. Vidéki színpadokon több apró színművét adták elő. 1899-ben egy verskötete is megjelent, melyről azonban bibliográfiáink nem tudnak.

NAGY JÓZSEF ügyvéd, földbirtokos, lapszerkesztő, megh. Szatmárt 1928 végén (?) 80 éves korában.

RÉVÉSZ MIHÁLY hírlapíró, megh. Székesfehérvárt 1928 novemberében 55 éves korában. — Számos novellája jelent meg budapesti lapokban is.

G. P.

Hírek.

Kölcsey Ferenc emléke. — A budapesti VI. kerületi állami Kölcsey Ferenc reál-gimnázium példaadó módon ünnepelte névadó patrónusának neves napját. Nemesak műsoros ünnepélyt tartott az ifjúság és hozzátartozóik előtt, hanem elhatározta, hogy csak együjteményt, esetleg Kölcsey-szobát

állít fel a halhatatlan író emlékére. Már eddig is megszerezte a Tudományos Gyűjtemény 1817. évi füzetét Kőlesey bírálataival, megszerezte Kőlesey munkáinak első kiadását, megfestette sírját, őrzi a sírhalmáról hozott virágokat, több Kőlesey-emléktárgyat gyűjtött, végül a Kőlesey-örögdiákok segítségével Kőlesey-emlékérmet alapított.

Petőfi Sándor emléktáblája Székelykeresztúron. — 1928 december 2-án leplezték le Székelykeresztúron a Petőfi Sándor utolsó földi hajlékára helyezett emléktáblát. Ezrekre menő székely sokaság gyűlt egybe ezen a napon az emléktábla köré. A székelykeresztúri unitárius gimnázium ifjúsági énekkara és a polgári dalegylet Petőfi-dalokat énekelt s lelkes szónokok elevenítették fel a halhatatlan lírikus emlékét. Az ünnepélyre üdvözlötet küldött Varga Zsigmond is, unokája annak a Varga Zsigmondnak, akinél Petőfi Székelykeresztúron utolsó estjét töltötte 1849 június 30-án.

Petelei István emléktáblája. — A Kemény Zsigmond Társaság az ősz elején leplezte le Marosvásárhelyt a Petelei István szülőháza helyezett emléktáblát: „E házban született Petelei István erdélyi magyar író. 1852—1910.“ Az ünnepély nagy közönség előtt folyt le. Az Erdélyi Irodalmi Társaságot Gyalui Farkas képviselte.

A film erkölcsisége. — Az amerikai filmgyárosok közreadták a filmkészítés tizenkét parancsolatát. Eszerint tilos: Isten és a papok profanizálása, a meztelenség minden formája, a kábítószerkereskedelem, gyújtogatás, rablás, csempészés, kegyetlenkedés, állatkínzás, csábítás, rendőrségi kínvallatás és a halálos ítélet végrehajtásának ábrázolása, végül a bűnözőknek mindig ellenszenves alakoknak kell lenniök.

Az öt világrész mozgóképszínházai. — A múlt évben 51.000 filmszínház működött az öt világrészben. Megoszlásuk: Észak-Amerikai Egyesült-Államok: 21.000, Németország: 4300, Anglia: 3800, Dél-Amerika: 3600, Franciaország: 3400, Olaszország: 2000, Spanyolország: 1500, Svédország: 1000, Csehország: 700, Belgium: 700. A többi országban az említetteknel kevesebb a mozgóképszínházak száma. (Nálunk: 450.)

Új egyetemi magántanár. — Gálos Rezsőt, a győri női felső kereskedelmi iskola igazgatóját, a pécsi egyetem filozófiai kara magántanárrá kényszerítette. A neves irodalomtörténészt a most lefolyt első félévben már meg is tartotta bevezető előadásait. (A magyar irodalom története a XVIII. század első felében.)

Új könyvek.

Verses kötetek.

Falu Tamás: Évek illata. Bp. 196 l. Genius.

Jakab Ödön: Versek. Kolozsvár. 112 l. Magyar Nép Könyvtára.

Kiss Menyhért: Magyar Miatyánk. Bp. 1929. 160 l. Singer és Wolfner.

Székely László: A szirtnek álma van. Szombathely. 1929. 100 l.

Szép Ernő: Jó szó. Bp. 96 l. Singer és Wolfner.

Tóth Árpád: Lélektől lélekig. Bp. 124 l. Athenaeum.

Vályi Nagy Géza: Földem, népem. Bp. 1929. 80 l.

Blaskó Mária: Édesanyám, Szűz Mária élete. Bp. 216 l. Szent István-Társulat.

Elbeszélő kötetek.

- Bokor Malvin: Az esztergomi diák. Bp. 176 l. Szent István-Társulat.
 Darkó István: Szakadék. Kassa. 1928. 244 l. Studium.
 Földi Mihály: A láthatatlan út. Bp. 240 l. Franklin.
 Gombos Albin: A grönlandi titok. Négy kötet. Bp. 1928. Egyetemi Nyomda.
 — I. köt. A jégvilág rejtélye. 180 l. — II. köt. A lángban álló Adrián.
 176 l. — III. köt. Bujócska a tengeren. 166 l. — IV. köt. Magyarok
 a jégországban. 160 l.
 Hangay Sándor Kékkönyve. Két kötet. Bp. 1928. 192 l.
 Jaczkó Olga: Virágzó cseresznyék. Kassa. 1928. 170 l.
 Kertész József: Az óceán foglyai. Bp. 146 l. Stádium.
 Komáromi János: Régi ház az országútnál. Bp. 344 l. Genius.
 Markovits Rodion: Szibériai garnizon. Bp. 504 l. Genius.
 Mézes János: A Kántorék Annuskája. Bp. 160 l. Szent István-Társulat
 Móricz Zsigmond: Az ágytakaró. Kis regények. Bp. 284 l. Athenaeum.
 Pakocs Károly: Lélek-zuhanás. Bp. 280 l. Szent István-Társulat.
 Palásthy Marcell: A csodák szigete. Bp. 156 l. Szent István-Társulat.
 P. Pál Ödön: A felhők kapitánya. Bp. 210 l. Szent István-Társulat.
 Rácz Pál: A szomorú ember. Kassa. 1928. 200 l. Studium.
 Reményi József: Lesz-e reggel? Kassa. 1928. 200 l. Studium.
 Sziitnyai Zoltán: Az ég — a tó. Bp. 1929. 160 l. Amicus.
 Tamási Áron: Szűz-Máriás királyfi. Két kötet. Bp. 308 l. Athenaeum.
 Temesi Győző: A csejennek roullása. Bp. 1928. 104 l. Franklin.
 Török Sándor: Magyar fiúk oláh mundérban. Bp. 1928. 88 l.
 Törökné Kovács Hermin: Kormos Biri. Bp. 126 l. Szent István-Társulat.

Színművek.

- Evetovics Kuno: A kereszt diadala. Zenés színjáték. Zenéjét szerezte Kalovits
 Alajos. Bp. 76 l. Szent István-Társulat.
 Feysz A. Hugolin: Karácsonyi misztérium. Bibliai színmű. Bp. 74 l. Szeni
 István-Társulat.
 Sándor Pál: A királynő kedvence. Színmű három felvonásban. Pápa. 1928.
 54 l.

Tudományos munkák.

- Árnyék rajzolatok. Rajzolta: Kazinczy Ferenc. 1784—1814. Bp. 1928. 158 l.
 Egyetemi Nyomda.
 Balanyi György: A római kérdés szerepe a hármasszövetség megkötésében.
 Bp. 1928. 24 l. Szent István Akadémia.
 Balogh Arthur: A kisebbségek nemzetközi védelme a kisebbségi szerződések és
 a békeszerződések alapján. Berlin. 330 l. Voggenreiter.
 Baráthosi-Balogh Benedek: Japánföldi bolyongások. Bp. 1928. 160 l.
 Csekey István: Északi írások. Bp. 1928. 228 l.
 Eperjesy Kálmán: Kézirati térképek Magyarországról a bécsi levéltárakban.
 Szeged. 1928. 56 l.
 Gábor György: Die Misanthropie Chamforts. Berlin. 1928. 92 l.
 Glatz Károly: Dürer. Bp. 1929. 66 l. Studium.
 Hoffer András: A föld belső erői. Debrecen—Budapest. 1928. 222 l.

- Horváth Cyrill: Szent László-legendáink eredetéről. Bp. 1928. 58 l. Székfoglaló értekezés.
- Horváth János: A középkori magyar vers ritmusa. Berlin. 1928. 160 l. Vogenreiter.
- Irodalomtörténeti Füzetek. Bp. 1928. — Badics Ferenc: Megoldott problémák Gyöngyösi István életrajzában. 24 l. — Angyal Dávid: Gróf Széchenyi István. 22 l. — Császár Elemér: A magyar irodalomtörténet százéves fejlődése. 30 l.
- Kristóf György: Esztétikai becslésünk a mai közszellem hatása alatt. Kolozsvár. 1928. 150 l.
- L'art populaire Hongrois. Bp. 1928. 270 l. Egyetemi Nyomda.
- Magyar Költők. Szemelvények hétszáz esztendő dalterméséből. I. köt. Szerk.: Zlinszky Aladár. 240 l. — II. köt. Szerk.: Vajthó László. 288 l. Bp. Egyetemi Nyomda.
- Miskolczy István: A magyar Anjouk trónigénye Nápolyra. Bp. 1928. 80 l. Franklin.
- Miskolczy István: András herceg tragédiája és a nápolyi udvar. Bp. 1928. 54 l. Székfoglaló értekezés.
- Móricz Pál: A magyar királyi honvéd. 1868—1918. Bp. 212 l. Athenaeum.
- Muzsnai László: A lélek rejtelmes világa. Bp. 120 l.
- Némethy Ernő: Prohászka Ottokár életrajza. Bp. 1928. 44 l. Stephaneum.
- Pap Károly: Tisza István háborús levelei. Debrecen. 14 l. Különlenyomat.
- Romhányi Sándor: A magyar irodalom esődjé. Bp. 1929. 14 l. Különlenyomat.
- Schermann Egyed: Adalékok az állami könyvcenzura történetéhez Magyarországon Mária Terézia haláláig. Bp. 1928. 58 l. Értekezés.
- Sik Sándor: Gárdonyi, Ady, Prohászka. Bp. 404 l. Pallas.
- Takács Sándor: Emlékezzünk eleinkről. Bp. 594 l. Genius.
- Várkonyi Nándor: A modern magyar irodalom. Pécs. 466 l.
- Vendl Aladár: A budai hegység kialakulása. Bp. 1928. 22 l. Székfoglaló értekezés.
- Zborovszky Ferenc: A keresztény bölcsélet. I. kötet: Természethölcsélet. Bp. 250 l. Szent István-Társulat.
- Zulawski Andor: Irodalompolitika. Bp. 1928. 158 l. Wodianer.

Fordítások.

- Florence L. Barclay: Az elválasztó fal. Ford. Lendvai István. Bp. 304 l. Szent István-Társulat.
- Émile Baumann: A feláldozott. Ford. Várkonyi Nándor. Bp. 342 l. Szent István-Társulat.
- F. R. Clarke: A nagy igazságok. Rövid adventi elmélkedések. Bp. 84 l. Szent István-Társulat.
- Don Luis Coloma: Juan Misericordia. Ford. Jáudi Bernardin. Bp. 158 l. Szent István-Társulat.
- Marion Crawford: Corleone. Fordítás. Bp. 392 l. Szent István-Társulat.

- Marion Crawford: Küzdelmes szerelem. Ford. Pogány Kázmér. Bp. 400 l. Szent István-Társulat.
- Keeble Sámuel: A szentírás tanításai. Ford. Incze Gábor. Bp. 1928. 224 l.
- Alessandro Manzoni: A jegyesek. Bevezetéssel ellátta: Várdai Béla. Bp. 334 l. Szent István-Társulat.
- Cesare Orsenigo: Borromei szent Károly élete. Ford. Nyisztor Zoltán. Bp. 324 l. Szent István-Társulat.
- Jaques Péricard: Egy apa regénye. Ford. Kertész Kálmán. Bp. 248 l. Szent István-Társulat.
- Sienkiewicz Henrik: Sivatagban, őserdőben. Ford. Bányai Károly. III. kiad. Bp. 312 l. Szent István-Társulat.
- II. Sienkiewicz: Tűzzel-vassal. Ford. Bányai Károly. Bp. 418 l. Szent István-Társulat.
- Barna János: Spanyol lírai költészet. Makó. 1928. 24 l.
- Ibanez: Mindenki asszonya. Ford.: Sándor Imre. Bp. 288 l. Athenaeum.

Egyéb könyvek.

- A nagykovácsi Arany János Társaság évkönyvei. Szerk. Törös László. Nagykovács. 1928. 168 l.
- Baumgarten Ferenc irodalmi alapítvány alapító oklevele. Bp. 1928. 16 l.
- Özv. Báthory Nándorné: A lángész tűzében. Bp. 212 l. Szent István-Társulat.
- Lantos r.-t. VII. aukciója. Szendrey Júlia levelesládájának kincse. Bp. 1928. 78. l.
- Nyitott könyv. Szerk. Bodor Antal, Gerlóczy Zsigmond. Bp. 320 l. Egyetemi Nyomda.
- Orel Géza: Az árusítás technikája és lélektana. Bp. 1929. 144 l. Athenaeum.
- Post-Pilis-Solt-Kiskun vármegye törvényhatósági iskolánkívüli népművelési bizottságának évkönyve. Szerk.: Bocsánecz Lukács. Bp. 1928. 524 l.
- Vágassy Gyula: Van-e Isten, van-e lélek? Bp. 70 l. Szent István-Társulat.
- A Balassa Bálint irodalmi és művészeti társaság évkönyve. 1926–1928. Esztergom. 1928. 26 l.
- Arató Amália: A direkt módszer a középiskolai francia nyelvtanításban. Bp. 1928. 12 l. Különnyomat.
- Bikkal Dénes: A fasiszta Olaszország. Mit alkotott a fasiszmus öt év alatt? Bp. 1928. 124 l. Stádium.
- Budai Gergely: Presbyterek a vallásórákon. Bp. 1928. 8. l. Vallásoktatási füzetek. 1. sz.
- Czike Gábor: Mit jelent a katolicizmus Magyarországnak? Bp. 1927. 18 l. Élet.
- Czike Gábor: Vegytan. A faipari szakiskolák, faipari mesterképző tanfolyamok, asztalosok, női háztartási- és női ipariskolák számára. Bp. 1928. 92 l.
- Czike—Vigh: Természettan. IV. Csillagászati alapismeretek a felsőipariskolák I. osztálya számára. Bp. 1925. 20 l.
- Dengl János: Mi ellen folyik a harc? Bp. 1928. 20 l. Különnyomat.

Társasági ügyek.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak 1929 január 12-én tartott felolvasó üléséről. — Elnök: Négyesy László. — Tárgy: Timár Kálmán: Szántó Arator István irodalmi tervei.

Jegyzőkönyv a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak 1929 január 12-én tartott választmányi üléséről. — Elnök: Négyesy László.

Az elnök megnyitván az ülést, mély megilletődéssel emlékezik meg arról a fájdalmas csapásról, mely Szász Károly alelnök urat érte. Indítványára a választmány elhatározza, hogy részvétének jegyzőkönyvi kivonatban is kifejezést fog adni.

A választmány örömmel veszi tudomásul, hogy Zoltvány Irén alelnök visszavonta lemondó szándékát s tovább is megtartja alelnöki tisztét.

Az elnök bemutatja a Társaságnak a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez a Fővárosi Könyvkiadó rt. által a régi írók műveinek átdolgozása ügyében 1928 november 10-én fölterjesztett feliratára kapott választ. A Kornis államtitkár által 1929 január 3-án aláírt válasz jelzi, hogy a minisztériumnak nincs módjában „akár közhatalmi, akár erkölcsi eszközökkel“ megakadályozni az ilyen átdolgozó vállalkozásokat.

Inhalt der selbständigen Artikel. Alexander Imre: *Umwertung in Literatur und Geschichte. Eine tiefeschürfende Untersuchung über die Frage, ob eine Umwertung in der Beurteilung literarischer oder historischer Momente statthaft sei.* Von der Notwendigkeit einer Umwertung sind heute viele überzeugt; sie muss daher eine gewisse Berechtigung haben. Andere hinwieder verwahren sich energisch gegen den Gedanken einer solchen Umwertung, sie muss daher irgendetwas Gefährliches in sich bergen. Die Umwertung kann immer nur ein Resultat der Untersuchung sein, nie Zweck derselben. Der Forscher kann seinen individuellen Standpunkt und sein Gefallen oder Missfallen den Tatsachen gegenüber nie aufrechterhalten. Aus den Gesichtspunkte der Wissenschaft ist es ganz wertlos erst zu behaupten und dann zu untersuchen, nicht aus den Tatsachen zu folgen, sondern Beweisgründe zu sammeln. Was der Fortschritt der Wissenschaft fordert, ist nicht die Umwertung, sondern eine neuerliche Untersuchung, die nicht unbedingt zu einer Änderung der bisherigen Wertung führt; im Gegenteil, die alte Überzeugung kann durch neue Gesichtspunkte gestärkt werden. Eine Neuwertung ist noch keine Umwertung; wenn aber eine solche erfolgen sollte, wird sie gewiss keine Unruhe erwecken, wenn sie von wahrheitsliebenden Forschern verkündet wird. — Johann Gál: *Die schriftliche Prüfungsarbeit Zsolt Beöthys und Franz Toldy als Censur.* Beöthy, der verstorbene berühmte Literaturhistoriker und Aesthetiker, Vorsitzender der Ungarischen Gesellschaft für Literaturgeschichte bestand im Jahre 1875 die Lehramtskandidaten-Prüfung aus ungarischer Sprache und Literatur. Zu dieser Zeit war noch Franz Toldy, der „Vater der ungarischen Literaturgeschichte“ Professor dieser Disciplin an der Budapester Universität. Er war der Censur dieser Arbeit, die die ältesten ungarischen Sprachdenkmäler behandelte. Gáls Artikel bringt Beöthys Arbeit und Toldys Censur zum Abdruck. — Koloman Timár: Das

Schuldrama der Benediktiner. Der Verfasser weist nach, dass in 18. Jahrhundert auch in den Gymnasien der Benediktiner ungarische und lateinische Schuldramen aufgeführt wurden. — Karl Trencsényi: Arany's Klagesang in Toldi's Liebe. Anmerkungen zu diesen Teil der Toldi-Trilogie des grossen Epikers. — Géza Kiss v. Hegyalja: Die Freunde Michael Tompa's. Daten zur Biographie des hervorragenden ungarischen Lyrikers. — Moses Rubinyi: Pseudonymen Koloman Mikszáth's. Anmerkungen zum Verzeichniss der Werke des volkstümlichen Romanciers. — Zolt Alsözeghy veröffentlicht eine Studie über den jüngst verstorbenen ungarischen Lyriker Árpád Tóth. Eine eingehende Analyse der geistigen und künstlerischen Werte seiner Dichtungen. — Es folgen grössere und kleinere Recensionen über neuere Erscheinungen der ungarischen Literatur und Literaturgeschichte. Alle, in ungarischen Zeitungen und Zeitschriften erschienenen Artikel, die mit der ungarischen Literatur in irgendeiner Beziehung stehen, werden ausnahmslos registriert. — Die Rubrik „Der Beobachter“ bringt diesmal wohlbegründete Anmerkungen aus der Feder Prof. Elemér Császár's zur erstmaligen Verteilung des Baumgarten-Preises. Dieser Preis wurde vor einigen Jahren von einem in Deutschland verstorbenen Aesthetiker ungarischer Abkunft für solche ungarische Dichter und Schriftsteller gegründet, die wegen ihrer Armut nicht zur Geltung kommen können. Die erste Verteilung der Preise löste keine Befriedigung aus und die Kritik Császár's ist für die Jury überaus ungünstig. — Biographische Daten über jüngst verstorbene ungarische Schriftsteller, ein Verzeichniss von Neuerscheinungen und der Bericht über die Tätigkeit der Ungarischen Gesellschaft für Literaturgeschichte bilden den Schluss des Heftes.

Felelős szerkesztő és felelős kiadó : Pintér Jenő. Budapest I, Attila-utca 1.
 Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1929. (Dr. Czákó Elemér.)